

Vzájomné učenie sa učiteľov a vedúcich pracovníkov v profesijných komunitách

Tento rok začali spoločne riešiť členovia viacerých katedier Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v spolupráci so školami z mnohých regiónov Slovenska (od ZŠ Budimír pri Košiciach až po 1. súkromné gymnázium v Bratislave) projekt podporený agentúrou **KEGA – Didaktické reflektívne komunity** (pre roky 2020 – 2022). Participujúce školy pôsobia v sieti Fóra proaktívnych škôl – združení s medzinárodnou pôsobnosťou, ktorého spoluzakladateľom je autor projektu.

Projekt je zameraný na implementáciu konkrétneho modelu profesijných učiacich sa komunit učiteľov – didaktických reflektívnych komunit (DRK; angl. instructional rounds, porov. City, Elmore et al., 2009). DRK v presne štruktúrovanom postupe definuje problémy praxe, vytvára opisné dáta z pozorovaní praxe, analyzuje ich a formuluje akčné teórie vybranej školy. Je postavená na princípe vzájomnej pomoci, vzájomného partnerského učenia sa, sleduje rozvoj celého kolektívu (školy a systému) a dáta čerpá najmä zo sledovania správania žiakov a ich porozumenia úlohám, do ktorých sú zapájaní (viac pozri Brestovanský, 2019). Prístup umožňuje odstraňovať zvyčajné bariéry medzi hodnotiteľom a hodnoteným a zapája všetkých aktérov vzdelávacieho procesu (učiteľov, vedúcich pracovníkov školy, zástupcov zriaďovateľov, akademikov), čím podporuje systematickosť v rozhodovaní o zmenách v didaktickom dizajne škôl, ich riadení a manažovaní. Vychádza z participatívnej paradigmy (Lincolnová, Lynhamová a Guba, 2018), ktorej prijatie je podmienené posilnením autonómie škôl a rol jednotlivých aktérov v školách.

Základom filozofie projektu je presvedčenie, že kľúčovou podmienkou na pozitívnu zmenu v školstve je postup iniciovaný zdola, t. j. samotnými školami, resp. ich zriaďovateľmi. Jednotlivé školy potrebujú vidieť silný, inšpiratívny príklad už realizovanej a udržateľnej vynikajúcej praxe. A zároveň vynikajúce školy, ochotné zdieľať svoje skúsenosti, potrebujú podporu v systéme vzdelávania (dotáciou diseminačných projektov, sieťovaním cez adekvátne inštitúcie, napr. pedagogické fakulty, a pod.). Dobre spolupracujúci kolektív učiteľov, prípadne učiteľov a akademickej sféry má (z hľadiska učebných a výchovných výsledkov) na žiakov častokrát omnoho lepší vplyv ako jednotliví vynikajúci učitelia (Reynolds, Hopkins, Stoll, 1993; Hargreaves, Fullan, 2012). Zároveň školy potrebujú prekonať izolovanosť, ktorá obmedzuje ich rozvoj.

Zámerom projektu je overenie možností implementácie DRK do praxe ďalšieho vzdelávania učiteľov a skvalitňovania vyučovania a zistenie a opísanie prínosov tejto implementácie na inovácie lokálnych školských politík v podmienkach slovenských základných škôl. Ide na jednej strane o súčasť ďalšieho vzdelávania učiteľov, na druhej strane však mení paradigmu tohto vzdelávania z individuálneho na kooperatívne, zahŕňajúce aktérov rôznych úrovní.

Z tohto zámeru vychádzajú konkrétne ciele projektu:

1. Overiť výskumný nástroj diagnostiky rozvojových potrieb (Baranyai, 2013) pre slovenské podmienky, zozbierať a vyhodnotiť dáta o zúčastnených participantoch.
2. Teoreticky analyzovať modely profesijných učiacich sa komúnít s dôrazom na didaktické reflektívne komunity (DRK) a na prípadové štúdie ich realizácií v zahraničí. Na základe teoretickej analýzy definovať indikátory a) posudzujúceho vs. opisného pozorovania vyučovacej praxe a b) optimálneho priebehu DRK.
3. Ustanoviť a realizovať stretnutia DRK v sieti participujúcich škôl. V rámci tohto cieľa a) priebežne, cyklicky vyhodnocovať stanovené indikátory a b) formulovať akčné teórie navštevovaných škôl a harmonogram ich implementácie.
4. Vyhodnotiť priebeh (výzvy, prekážky) implementácie akčných teórií a dopady na vyučovanie. Súčasťou tohto cieľa bude opätovné zisťovanie rozvojových potrieb a úrovne kultúrnej transformácie vybraných škôl.
5. Formulovať požiadavky na regionálne stupne riadenia základných škôl a pedagogicky zdôvodnené podnety na tvorbu konštruktívnych legislatívnych a organizačných zmien.

Martin Brestovanský

Literatúra

1. Brestovanský, M. (2019). Didaktické reflektívne komunity : Paradigma vzájomnej pomoci vs. paradigma posudzujúceho hodnotenia v rozvoji kvality vzdelávania. *Pedagogika.sk*, 10(1), s. 27–46.
2. City, E. A., Elmore, R. F., Fiarman, S. E., & Teitel, L. (2009). *Instructional rounds in education : A network approach to improving learning and teaching*. Cambridge, MA : Harvard Education Press.
3. Lincoln, Y. S., Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2018). Paradigmatic Controversies, Contradictions, and Emerging Confluences, Revisited. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln, eds. *The SAGE Handbook of Qualitative Research*, 5th ed. London : SAGE Publications, Inc., s. 213–263.
4. Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). *Professional capital : Transforming teaching in every school*. New York, NY : Teachers College Press.
5. Reynolds, D., Hopkins, D., & Stoll, L. (1993). Linking school effectiveness knowledge and school improvement practice : Towards a synergy. *School Effectiveness and School Improvement*, 4(1), s. 37–58. Dostupné online: (<https://doi.org/10.1080/0924345930040103>).